

TNC

AKTUELLT

Tekniska nomenklaturcentralen
 Box 5243
 102 45 STOCKHOLM
 Tfn 08-24 92 90

Årgång 21(1979): 6

ERIK RUDBERG DÖD

Som de flesta av våra läsare förmodligen känner till har Erik Rudberg avlidit den 2 januari 1980. Hans bortgång fyller de många som kände honom med stor saknad. I minnesord i bland annat dagliga tidningar har lämnats beskrivning över hans levnad och verksamhet, som omfattade inte blott vetenskap och tekniskt arbete utan även ett varmt intresse för, och aktiv medverkan i samhällseliga frågor, bland dem miljöfrågor. De som inte kände hans ålder, han var då han avled 77 år gammal, trodde säkerligen att den spänstige mannen med den ungdomliga blicken, som varje år skidade i fjällen med en pulka efter sig, var mycket yngre. Alla som har skrivit om honom är överens om att han var en sällsynt gedigen, kunnig och vänfast människa med allt vad man kallar goda personliga egenskaper. Själv lärde jag känna Erik Rudberg för 35 år sedan. Vi ingick då båda i en kommitté med TNCs grundare John Wennerberg som ordförande. Sedan dess har mina kontakter med Erik Rudberg fortsatt i många skilda sammanhang.

Erik Rudberg var redan från TNCs början en av dess värdefulla tekniska rådgivare. 1949 inträdde han i det som numera kallas TNCs styrelse och 1953 blev han styrelsens ordförande. Han fick ta på sig den svåra uppgiften att ta TNC ur en allvarlig ekonomisk kris. Detta gjorde han, liksom allt annat,

INNEHÅLL

Erik Rudberg död.....	1
Symposium on theoretical and methodological problems on terminology.....	2
Saxat.....	2
Två nya tidskrifter.....	5
Organisk-kemiska namn - Skrivregler.....	6

väl och på ett fint sätt. Han kvarstannade som ordförande i styrelsen intill dess han 1966 av Kungl Maj:t utsågs att vara ordförande i TNCs representantförsamling. Som sådan kvarstod han till 1976.

Även efter sin avgång från TNC fortsatte Erik Rudberg att upprätthålla kontakt med TNC och han visade då, liksom tidigare, ett varmt intresse för och nedlade arbete på de uppgifter för vilka TNC arbetar.

Vi alla som har haft förmånen att samarbeta med Erik Rudberg är tacksamma mot honom för hans gärning och bevarar honom i ljusst minne. TNC

har i honom mist en god och värdefull och sällsynt fin medarbetare.

Olof Bager

SYMPOSIUM ON THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS ON TERMINOLOGY

Ett symposium med ovannämnda namn ägde rum i Moskva 26 november - 1 december 1979. Arrangörer var den Sovjetiska Vetenskapsakademien, Akademia Nauk, och sekretariatet för ISO/TC37/WG1 i samråd med INFOTERM och AILA (International Association of Applied Linguistics). Antalet deltagare uppgick till 36 varav 13 kom från värdlandet och 23 var inbjudna från 15 olika länder.

Från Sverige deltog fil. dr Einar Selander. Han representerade TNC och dessutom ASLA, den svenska sektionen av AILA. TNCs organisatoriska motsvarigheter i Danmark och Norge var också representerade.

Einar Selander höll ett anförande under rubriken Terminology Training - A Tool for the Improvement of International Glossaries.

Avsikten med symposiet var att för första gången i ett större sammanhang belysa terminologins grundproblem i ett vidsträckt perspektiv. INFOTERM hade utverkat stöd för denna uppläggning hos i första hand Akademia Nauk, som har hundratal anställda med arbetsuppgifter inom det terminologiska området.

Av de s.k. i-länderna var det egentligen endast USA som inte markerat intresse i organisatorisk form för det terminologiska arbetets grundproblem. Professor Fred W Riggs vid University of Hawaii, ledande inom det s.k. COCTA-projektet (för terminologi inom sociologi och samhällsvetenskap) var dock anmäld till symposiet men hade fått förhinder (Fred W Riggs m.fl. deltagare i COCTA-projektet besökte TNC 1978, se TNC-Aktuellt 1978:4).

Vid diskussionerna framkom bl.a.

försiktig kritik av sådana beskrivningar av terminologiska principer som överbetonar klassifikatoriska fenomen. Vidare visade det sig att oenighet råder om vad terminologiarbete i praktiken är. Detta kunde ses inte enbart som en svaghet utan också som en styrka med tanke på att begreppsområdet ännu inte stabiliserats.

Andra punkter av metodologisk art som uppmärksammades var t.ex. skillnaden mellan "världsspråk" och "småspråk", skillnad i "internationalism" mellan västerländska och icke-västerländska språk, skillnad i förmågan att upptaga "främmande" ordlement i t.ex. engelskan och i "hemmatunga" språk.

Symposiet, som arbetade under skicklig ledning och med stor intensitet, enades om ett betona värdet av att symposiets arbete kunde fortsätta, i första hand genom internationella sammankomster av liknande slag.

Vid symposiets avslutande sammanträde framlades en preliminärt utarbetad resolution. Denna antogs med vissa ändringar, som bl.a. innebar att den svenske delegatens förslag till rekommendationer införlivades (se nedan). Efter slutjustering kommer resolutionen att ingå i en publikation med utförlig dokumentation från symposiet.

SAXAT

För TNC är det ingen nyhet att utarbetandet av en ordlista skänker många tillfällen till språklig upptäckarglädje. Sakkunniga som tillfälligt knutits till TNC i ett ordlisteprojekt har många gånger vittnat om samma sak. Tyvärr har denna känsla inte alltid kunnat förmedlas till användarna av slutprodukten. Den normativa tyngden i rekommendationerna har skytt de språkliga guldkornen. Men i Per Rydéns artikel "Tekniska nomenklaturcentralens diskreta poesi" publicerad i Studiekamraten 1979:7 får vi bevis på motsatsen.

Tekniska nomenklaturcentralens diskreta poesi.

Man gör vad man kan för att gömma undan den. Det börjar med att man hittar en tillräckligt avkylande titel; Träbyggnadsordlista låter en inte omedelbart ana att det handlar om poesi. På titelbladet skyntar heller ingen diktare. Han gömmer sig för säkerhets skull bakom en institution som antagit den mest opoetiska av beteckningar, Tekniska nomenklaturcentralen. Texten har ombesörjts av en dator, och på tryckortssidan ges början till en varudeklaration; TNC 60 upptar 725 termer med definitioner och illustrationer; på de 215 sidorna får man dessutom motsvarigheterna på engelska, tyska och franska. Granskningskommittén har dominerats av ingenjörer, och inspirationen betecknas som utredningsarbete. Statens råd för byggnadsforskning har låtit sig lura att inträda som mecenat. I Lund har man tydligen inte riktigt litat på att ens med så många försiktighetsmått kunna hålla ordlistan åtskild från obehöriga humanistiska litteratörer. Som ett extra mått av säkerhet har man i de kluvna kulturernas bondby placerat boken i tryggt förvar hos tekniker, medicinare och naturvetare i UB 2, där den därtill endast finns för teve-övervakad läsning i referensbiblioteket. Men poesin förnekar sig aldrig. Den ger sig tillkänna. Men det handlar om poesi i sak, och därför bör man härnäst ta till en del av dess klarspråk. Träbyggnadsordlistan, daterad oktober 1975, är en i en lång rad där man försökt förteckna, ordna och standardisera fackspråken inom ett antal väl definierade sektorer av yrkeslivet. Här finns det centrala ordförrådet för plast-, emalj- och bryggeriteknik likväl som för pulvermetallurgi och korrosion. Här finns vatten-, miljö- och rymdordlistor. Här finns de rätta termerna för den interna kärnkraftsdiskussionen. Och man försöker som exemplen visar hålla sig i takt med tiden: miljönomenklaturen

lades fast 1972, kärnkraftslistan 1975. Tid efter annan måste de förnyas för att fylla sitt syfte. Men den här aktuella Träbyggnadsordlistan är inte lika flyktig till sin karaktär. 1975 års ersätter visserligen en Träteknisk lista från 1953, men kompletteringarna faller enligt förordet huvudsakligen på det byggnadstekniska området, och en del av det som tappats bort kan komma till användning på annat håll. Tekniska nomenklaturcentralen ser som sin uppgift "att åstadkomma ett för svenska förhållanden lämpat tekniskt språk". Det innebär att man ger service åt myndigheter, institutioner, organisationer och företag. Till de viktiga förarbetena för den här ordlistan hör

Standardiseringskommissionens listor rörande virkesdimensioner. Nästan rakt igenom borde väl resultatet därmed smaka av byråkrati och teknokrati, av likriktning och förmynderi. Men i själva verket smakar det av nyhyvlat trä. I själva sin saklighet, i sin koncentration på tingliga ord ger den en nyttig motvikt till allt det myckna pratandets alltså och va, till det myckna tyckandets egocentricitet, till tidningsprosans brådskanie brist på precision, till essäistikens pretentiösa luftighet, till en del av det som ryms i spatiösa diktsamlingar utan att vara poesi för andra än bibliograferna.

Att veta vad saker heter har från begynnelsens ordnande haft en magisk innebörd, och detta grundläggande behov består också för en människa som tvingas ta avsked från de påtagligheter det här är fråga om. Kvar står en atavistisk längtan och den får ofta nöja sig med att erövra tingen genom att man lär känna deras namn. Också den upptäcktsfärden kan medföra något slags kamratskap med tingen, och den låter sig genomföra med hjälp av den karta som Träbyggnadsordlistan erbjuder. Det är en lisa för själen att förse sig med nya och riktiga ord i stället för de omtalade och allmänna. Splintved heter - för att ta det nästan från början - den del av stammen, i vilken näringstransporten skedde. Rätt virke kallas det som inte alls torkats och det ska skiljas från

hyvlingstorrt, skeppningstorrt och snickeritorrt virke. Boxhyvling handlar det om när man bearbetar träet "i ett enda skär, utan återgångsrörelse, med enahanda spånbildning; utförs i maskin med stillastående hyvelstål". Kapning, som sker mot trädets fiberriktning, och klyvning som sker utefter trädets fiberriktning, måste hädanefter hållas isär. Och ännu angelägnare känns det att veta vad de verktyg heter som utför bearbetningen av det levande träet. En ramsåg är en såg med flera blad som förvandlar stockar till plank och bräder. En sickel är det som man arbetar med när man jämnar ut träytor genom att skrapa dem. Låt oss minnas detta!

Och så är det det här med bräder. Vi minns alla Karl Nilsson, som enligt Povel Ramel "staplade bräder och bräder och bräder och bräder om igen". En del var för korta, en del hade kantskav, en del hade krympt och en del var prima och privata, men alla förblev de bräder, och den långgrandiga uppräknningen förvandlas till stor och representativ galenskap just därför att de flesta av oss är så långgrandiga, så upptagna av oväsentligheter och så lite vetande när det gäller att skilja på bräder både i brädgården och den brädhög som föreställer världen. I brädgården står hjälp att få i och med att man inhämtar att bland alla bräderna är det bara sådana med en tjocklek av mindre än 45 mm och en bredd av minst 70 mm som må kallas bräder. Annars är det fråga om bjälke eller läkt eller plank eller regel eller sparre - låt sedan vara att inte ens byggnadsordlistan vill göra gränserna dem emellan helt skarpa. Bak och list gives det också. Nästa gång jag har ärende ska jag läsa på ordentligt. Utskott, den sjätte och lägsta sorten av sågat virke, skulle man kunna efterhöra.

Också defekterna är differentierade som kamelens sjukdomar är det hos ökenskeppens rorgångare. Kvist som kvist tror bara den som brottas en blind kamp vid vedyxan. Och inte minst för den som bara graderar jävla kvist och förbannade kvist måste det vara en befrielse att veta att det finns

barkningskvist, bladkvist, frisk kvist, hornkvist, hörnkvist, levande kvist, lös kvist, pärlkvist, rötqvist, svartringad kvist och torrkvist. Och det är ändå bara några exempel. Efter hand som skogen förvandlas till boningar närmar man sig också en verklighet som man själv skulle kunna inträda i. Med barnslig upptäckarglädje lär man sig att sortera upp i den osorterade röra som aldrig varit annat är spik och skruv. I husets diverselåda, där småtingen tävlar om att vara onyttiga och ha okänt ursprung, finner man plötsligt nya bekanta som bult, dymling, träskruv, dyckert, pappspik, kamspik, skivspik och klockspik. Förhållandet till dem förändras strax ungefär som när människor ger namn och personlighet tillkänna. Det är en upplevelse av en sådan art att man nästan med en gång frestas rusa ut och tala om för världen vad man numera vet. Är det nån som sett en dymling? Världen är måttligt imponerad förstås, och ibland är väl kunskapen så yrvaken att man avslöjar sig som nybörjare genom att ta miste, genom att svara fel på en följdfråga eller genom själva den termglädje man visar upp. Så kan man sitta och slå i sig nya ord och hoppas att på det sättet bli delaktig av en ny värld. vad är det egentligen man är ute efter? En falsk trygghet? En ordberusad romantik? Ja, så är det väl. Man längtar efter något annat, något påtagligt, något som kan vara en motvikt till den verbala kunskap som man hanterar till vardags men ofta utan att känna kontakten med vardagen. Och den motvikt man finner visar sig bestå i en ny verbal kunskap. Man skaffar sig ytterligare en uppsättning av ord i stället för att gå ut och ta tag i den kvistiga och kådiga verkligheten där bakom. Jo, nog är det så. Men är det egentligen något så skamligt i det? Är det inte en rätt lovlig sysselsättning för oss, som har tummen mitt i handen, som aldrig fick någon fason på det som på skolslöjdens ritning såg så imponerande ut, om först då fick uppdragat för oss det stora avståndet mellan fantasi och verklighet? Det är ju vi som så många gånger avundats andra den där känslan för materialet,

det där trygga handlaget med verktyg.
Just som det tecknas av Nils Ferlin i
den sena dikt som kallas Lugn:

Nu ljuder i huset - en vinterdag,
en snickares kloka hammarslag.

Jag sitter och lyssnar och tänker så:
Det är buller men inte buller ändå.

Det är någonting verkligt, någonting
tryggt
i allt som är obestämt och förryckt.

Lugnt ljuder i huset en vinterdag
en snickares kloka hammarslag.

Det är något slags trovärdighetslån
som vi är ute efter, och snickaren
skulle säkert ställa sig rätt undrande
om ärendet bekantgjordes för honom och
i varje fall skulle han beteckna sig
för varje form av romantik som man
ville inmänga i hans verksamhet. Det
är säkert bara på håll som man inläser
arbetsglädje i det händiga
tillverkandet av ett knap, en lask
eller en laxstjärt. Men orden kunde
man möjligen få låna ett slag.
Den enda bristen med

Träbyggnadsordlistan är att den inte
är tjock nog. Det finns så mycket man
skulle ha velat ha ord för alltifrån
lagringen i stabbar - det heter väl
så? Och alla de andra verktygen, vem
tar vara på dem? Alla hyvlar är inte
hyvlar. Nog heter det rubank om den är
tillräckligt stor och av trä? Och hur
går det med yrkesbeteckningarna?
Som det nu är blir ordlistans hus
färdigt alltför fort. Alltför snart
handlar det om spröjsar och
vädringsluckor. Med hjälp av
handledare alternativt ledstång tar
man sig från det ena plansteget till
det andra, ivrig att inte snubbla på
stegnosen och med små pauser på de
olika vilplanen. Det börjar bli
färdigt och får med ens lite av det
preciösa snarare än det precisa. Det
blir på en gång lite för fint och
innesittaraktigt.

Ett fackspråk och särskilt ett
fackspråk som inte är eget och äkta är
som en falsk pärla, en onödig
utsmyckning. Det är ett oting att i
onödan dra till med en alltför
specialiserad terminologi. Ändå gör vi

så ständigt och jämt. Vi lånar från
alla håll, vänder och vrider, anpassar
och bildsätter. Sparsamhet är en dygd
även här, men eftersom vi ändå tvingas
låna så är det också en fråga om
varifrån vi ska göra det. Och då
representerar namnen på de ting som
hela tiden finns omkring oss ett
bättre alternativ än de tunga och
många lånen ur byråkraternas och
teknologernas och datormänniskornas
stora ordbok. Eller de som stammar
från den vetenskapliga ängslighetens
vetenskaplighet. Man borde byta in
spetsiga kulspetspenna och sin
skrivmaskin mot den klumpigt konkreta
timmermanspennan - heter det så? - och
uppleva hur mödosamt varje bokstav
låter sig formas. På det att man måtte
vara lite mera sparsam med dem. I
bästa fall har dessa ord kvar en del
av sin sinnlighet. Lukta på ett ord
som vårved! Smaka på ett ord som
skräspikning! Känn på ett ord som
lockläktspanel! Se på ett ord som
nockrygg! Lyssna på ett ord som nara!
Sedan kan man hålla tyst ett slag i
detta land där poesin ibland sägs vara
släkt med tystnaden.

TVÅ NYA TIDSKRIFTER

En ny kvartalstidskrift med titeln
"TEXT. An Interdisciplinary Journal
for the Study of Discourse" kommer ut
med ett första nummer under våren
1980.

Såsom "editors" står Teun A van Dijk
(Amsterdams universitet), János S
Petöfi (Bielefelds universitet) och
som "co-editors" Sture Allén
(Göteborgs universitet) och Aaron
Cicourel (San Diegos universitet).

I tidskriften kommer att presenteras
teststudier, dvs. studier av skrivna
och talade språkyttringar i t.ex.
sociala och kulturella sammanhang.

Att tidskriften verkligen avser att
vara tvärdisciplinär ser man i den
förteckning över ämnen som man vill
rikta uppmärksamhet mot: lingvistik,
filosofi, semiotik, psykologi,
masskommunikation, sociologi,
antropologi m.m.

Tidskriften kan beställas genom bokhandeln eller direkt från Mouton Publishes.

I oktober 1979 utgav Office de la langue française i Québec nummer 0 av "terminogramme", en franskspråkig tidskrift ägnad åt terminologi och dess moderna utveckling. Till en mindre del kommer tidskriften även att behandla lingvistiska problem, eftersom terminologi och språkvetenskap enligt utgivarnas mening ej kan isoleras från varandra.

Tidskriften vänder sig till terminologer, översättare och lingvister med material avseende terminologi, lexikologi, lexikografi, nya ord, språklig normering och standardiserade former.

Chefredaktör är Pierre Augel, Office de la langue français, 700, boul. Saint-Cyrille est, Québec, GIR 5A9, Canada.

ORGANISK-KEMISKA NAMN - SKRIVREGLER

Med detta nummer av TNC-Aktuellt följer ett särtryck av skrivregler för organisk-kemiska namn. Dessa har tidigare publicerats i Kemisk Tidskrift 1979:5.

Reglerna är grundade på IUPACs 'Nomenclature of Organic Chemistry' (1969), antagen av Svenska Kemistsamfundets nomenklaturutskott 1978. TNC var vid den tiden representerad i utskottet.

Skrivreglerna har utarbetats av professor Bengt Danielsson under medverkan bl.a. av andra ledamöter i utskottet.

NYFÖRVARVSLISTAN

P.g.a. maskinella svårigheter måste vi tyvärr utesluta nyförvärvslistan till det här numret. Vi återkommer.